

**EL CASTELL DEL TEMPLE
DE
BARBERÀ DE LA CONCA**

Informe dirigit per: José Agustín Goytisola

1.- CONSTITUCIO DE LA COMISSIO PER A LA RECONSTRUCCIO
I REMODELACIO DEL CASTELL DEL TEMPLE SITUAT A
BARBERA DE LA CONCA

EL CASTELL DEL TEMPLE DE BARBERA DE LA CONCA

DECLARACIÓ

que en la sessió plenària d'aquesta corporació municipal celebrada el dia 8 de setembre de 1982 van ser aprovats, entre d'altres, els següents acords:

"PRIMER:

Autoritzar la constitució i funcionament de la Comissió per a la recuperació i restauració del Castell de Barberà format pel següent vòleg i amb d'acord a les següents condicions:

- D. Josep Maria Pons, Antoni, expert en Història Local.
- D. Josep Maria Pons, Joan, director de l'obra.
- D. Ferrnand, Ferrnand, aparellador.
- D. Agust, Joan, professor.
- D. Agust, Joan, expert en arquitectura.
- D. Agust, Joan, expert en arquitectura.
- D. Agust, Joan, expert en arquitectura.

"SEGON:-

Facultat i competència exclusiva a fi que, sense perjudici de la delegació a un o varis dels seus membres, pel seu compte i càrrec, preparar projectes, memorials i propostes sobre la restauració del Castell de Barberà.

1.- CONSTITUCIO DE LA COMISSIO PER A LA RESTAURACIO I REMODELACIO DEL CASTELL DEL TEMPLE SITUAT A BARBERA DE LA CONCA

La Comissió tindrà la funció de estudiar i proposar al Consell Municipal les mesures necessàries per a la restauració i remodelació del Castell de Barberà de la Conca, amb la condició de restaurar-lo i mantenir-lo per seu compte, i prendre totes les mesures necessàries per a la seva conservació i defensa, amb la condició de restaurar-lo i mantenir-lo per seu compte, i prendre totes les mesures necessàries per a la seva conservació i defensa.

I per a que així consti, lliure la present certificació a Barberà de la Conca a 10 d'octubre de 1982.

Vist i plau

A l'Alcalde Joan M. González Sarro

C E R T I F I C A

que en la sessió plenària d'aqueixa corporació municipal celebrada el dia 8 de Octubre de 1.982 van ser presos, entre d'altres, els següents acords:

"PRIMER:

Autoritzar la constitució i funcionament de la Comissió per a la conservació i restauració del Castell de Barberà formada pels següents veïns i amics d'aqueixa vila:

- Casamitjana Poblet , Antoni, expert en història local.
- Casamitjana Fabregat Joan, director teatre
- Diaz Fernández, Ferran, aparellador.
- Fuguet Sans, Joan, professor
- Goytisolo Gay, José Agustín, advocat i escriptor.
- Pons Canaleta, Ramon, enginyer industrial.
- Solé Maseres, Matics, llicenciat en Belles Arts.

SEGON.-

Facultar l'esmentada comissió a fi que, mancomunament o per delegació a un o varis dels seus membres puguin, pel seu compte i càrreg, preparar projectes, memòries i propostes sobre la destinació del Castell com a equipament cultural, tant a nivell municipal com comarcal o inter-provincial, i puguin dirigir-se a altres capitals de comarca, fundacions, universitats, departaments de cultura de la Generalitat o de les diputacions, a fi de posar-se d'acord amb ells per oferir-los el castell com a seu d'activitats culturals, socials o educatives etc. amb la condició de restaurar-lo i adequar-lo pel seu compte, i prenent finalment acords de cessió i ús amb l'Ajuntament d'aquest poble com a propietari que és del castell.

I per a que així consti, lliuro la present certificació a Barberà de la Conca a 10 d'octubre de 1982.

Vist i plau

l'Alcalde Josep Mª Contijoch Sarró

Antoni Casamitjana, secretari de la Comissió per a la restauració del Castell del Temple de Barberà,

C E R T I F I C A

que en el llibre d'actes de la dita Comissió en la sessió corresponent al dia 3 de novembre de 1982 hi figura l'acord següent, prés unànimament pels set membres de la Comissió:

"Donar facultats als membres d'aquesta Comissió José Agustín Goytisolo i Joan Fuguet Sans per a presentar la memòria, projectes i propostes elaborats per ells amb la participació de Ramon Pons Canaleta i Ferran Díaz i Muñoz, a fi i efecte que puguin gestionar amb la Conselleria de Cultura de la Generalitat, amb les Autoritats Provincials de Tarragona i amb Institucions i Fundacions d'àmbit territorial català, la cessió amb arrendament del edifici "El Castell", per un lloguer simbòlic d'una pesseta anual i per un termini de 30 anys. La contraprestació a tal oferiment consistiria en que el arrendador prengüés al seu càrrec la restauració del edifici, i que aquest sigui habilitat i dedicat a equipaments i usos de tipus cultural. En aquest usos l'Ajuntament de Barberà de la Conca, com a propietari que és del edifici en qüestió, voldria tenir-hi -- accés a determinats serveis i a certes dades per continuar vinculat a la mil·lenària fortalesa que fou origen del poble i -- oferir així als barberencs que ho desitgin una participació en la destinació cultural que s'acordi."

I per a que consti lliuro la present a Barberà de la Conca a 22 de novembre de 1982.

Firmat Antoni Casamitjana i Poblet

BARRERA DE LA CONCA

El poble de Barberà de la Conca és un municipi que actualment té uns 400 habitants; a finals del segle passat va assolir la seva màxima extensió amb 1.450; l'any 1955 en tenia encara 1.100. És avui dia un poble d'agricultura però barrejada amb el cultiu de la vinya, que va tenir una gran importància d'exportació de vi i singularment notable. Actualment només resten de la gran vallada de vinya a causa de la Guerra Civil del 36-39 les vinyes als 65-70 m. d'altitud i de vi de qualitat que pot exportar-se fàcilment pel riu.

Barberà està situat a 7 quilòmetres de Montblanc, en el centre geogràfic de la Conca que porta el seu nom, té comunicació per carretera amb les vies principals i amb la nacional de Lleida a Tarragona. L'autopista de Barcelona a Tarragona té dos sortides a prop, la de l'Estació de l'Estació de Santa Maria i la d'Alfarràs a prop del poble. Per via ferroviària té comunicació amb Barcelona, Tarragona i Lleida.

El poble disposa de serveis mèdics i d'educatius. Possuïa una sala polivalent amb piscines regulables, pista de tennis i de bàdminton, pista de futbol, etc.

3.- EL POBLE DE BARBERA DE LA CONCA

El poble de Barberà de la Conca és un municipi amb una població de 400 habitants. El poble és un conjunt de cases que reflecteixen la història del poble i les diverses etapes de desenvolupament del poble i les associacions de particulars, de fet a l'actualitat de la Conca de Barberà té una població de 400 habitants. El poble és un conjunt de cases que reflecteixen la història del poble i les diverses etapes de desenvolupament del poble i les associacions de particulars, de fet a l'actualitat de la Conca de Barberà té una població de 400 habitants.

El poble de Barberà de la Conca és un municipi amb una població de 400 habitants. El poble és un conjunt de cases que reflecteixen la història del poble i les diverses etapes de desenvolupament del poble i les associacions de particulars, de fet a l'actualitat de la Conca de Barberà té una població de 400 habitants.

BARBERÀ DE LA CONCA

El poble de Barberà és un municipi que actualment té uns 480 habitants; a finals del segle passat va assolir la cota màxima amb 1450; l'any 1955 en tenia encara 1100. Això essent com és un poble d'agricultura pròspera basada en el conreu de la vinya, que va tenir una indústria d'esperits de vi i aiguardents notable. Actualment sembla reeixir de la gran devallada soferta a causa de la Guerra Civil del 36-39 i ha començat l'elaboració d'un vi de cava de molt bona qualitat que permet esperar un futur millor pel poble.

Barberà està situat a 7 quilòmetres de Montblanc, en el centre neuralgic de la Conca que porta el seu nom. Té comunicació per carretera amb les vies comarcals i amb la nacional de Lleida a Tarragona. L'autopista de Barcelona a Saragossa té les sortides número 10, Pla de Cabra (avui de Santa Maria) i la número 9 de Montblanc, ben a prop del poble. Per via fèrrea desde Montblanc té comunicació directa amb Barcelona, Tarragona i Lleida.

El poble disposa de serveis mèdics i d'esbarjo. Poseeix una zona polisportiva amb piscina reglamentària, piscina per a infants, pista de ciment on es poden practicar diversos esports, camp de futbol. Recentment ha inaugurat una biblioteca pública municipal amb més de dos mil volums; la biblioteca que recull els materials procedents de diverses biblioteques anteriors del poble i aportacions de particulars, ha entrat a formar part de la xarxa de biblioteques rurals recentment creada per la Generalitat. També s'està actualment treballant en l'ordenació de l'arxiu municipal i l'arxiu de la Societat Agrícola i Casa del Poble.

Enguany s'inaugurat un nou edifici per les escoles públiques, fins ara ubicades en l'antic castell templel el qual és voluntat del poble que pugui acollir usos culturals.

4.- HISTORIA DEL CASTELL DEL TEMPLE

HISTÒRIA DEL CASTELL DEL TEMPLE DE BARBERÀ DE LA CONCA

L'assentament del poble de Barberà en un turó que domina la plana de la Conca ha estat per aixoplugar-se a redós d'una fortificació molt remota. És molt probable que el seu origen sigui romà. El topònim així sembla confirmar-ho; a més són molts els vestigis del temps romà trobats en el mateix terme del poble i en tota la Conca.

El primer document històric que coneixem que parla de Barberà data de l'any 945, en motiu d'una donació del comte Sunyer al cenobi de Santa Cecília de Montserrat. El comte cedeix el priorat de Sant Pere d'Ambigats de Barberà.

En els segles XI i XII Barberà fou posseït per dret d'aprisió en la reconquesta de la Conca per Arnau Pere i després per un nebot d'aquest dit Pere de Puigverd; d'aquests senyors sabem que van fortificar i probablement refer el castell; una fortalesa d'origen romà semblen encara evidenciar els carreus del basament del mur de migdia.

En aquests temps la línia entre cristians i sarraïns la formaven les fortaleses de l'Espluga de Francolí, la Guàrdia dels Prats i Barberà; la Conca va ser més de dos-cents anys terra de marca.

A 1130 Ramon Berenguer IV va acabar definitivament la reconquesta. El comte-rei disputà la possessió de Barberà a Pere de Puigverd la qual cosa va donar lloc al famós Judici de Lleida. Com que ambdós tenien part de raó es va arribar a una solució de compromís: Barberà fora posseït en part pel comte-rei i en part per Pere de Puigverd.

Dos anys més tard el Comte d'Urgell, que també tenia drets sobre Barberà, i Ramon Berenguer IV es posaven d'a

cord i cedien el castell i terme de Barberà a l'orde del Temple: "in nostra marchia contra sarracenos", amb els "militibus que ipsum castrum per me habent".

En els anys següents el senyoriu templer s'imposa progressivament en bona part de la Conca; molts senyors i veïns van fer donació a l'orde de molins, terres de conreu, boscos, torres fortificades... Barberà esdevenia una de les Comandes més importants de Catalunya.

Quan a començaments del s. XIV va ser abolida l'orde del Temple, els templers de Barberà es negaren a acatar el manament reial; els veguers de Tàrraga, Cervera, Montblanc i Vilafranca reuniren les seves respectives hosts i posaren setge al castell de Barberà fins a rendir-los. El mateix castell de Barberà va servir inicialment de presó pels seus propis senyors i d'altres cavallers de diverses comandes.

Una vegada abolida l'orde, totes les possessions dels templers van passar a mans dels hospitalers de Sant Joan de Jerusalem.

Els hospitalers arrelaren fortament a l'Espluga de Francolí, mentre Barberà minvava en importància.

L'any 1395 es redactà el primer inventari que coneixem del castell de Barberà, conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Fa menció de les peces del immoble i també dels objectes, teles, aliments i altres bens.

Durant la guerra entre la Diputació i el rei Joan II, el castell de Barberà el veiem tan aviat dominat per un bandol com per un altre; això provoca la ruïna i decadència de la fortalesa i també del veïnatge.

Al segle XVI la Comanda de Barberà passa a ser una de les quatre cambres priorals en que estava dividida l'orde de l'Hospital a Catalunya. Barberà tenia la seva jurisdicció civil i criminal.

Consta que a 1 de setembre de 1609 es presentà al castell de Barberà la partida del famós bandoler Pere

Roca Guinarda, dit Perot lo Lladre , cridat pel Gran Prior de Catalunya Sr. Miquel d'Alentorn per a que l'ajudés a castigar el senyor de Biure, el qual havia aixecat forques, ostentació de la presa de possessió de la jurisdicció, desafiant els drets del Gran Prior. De l'acció exitosa de Roca Guinarda contre el de Biure i de l'estada del bandoler al castell de Barberà hi ha molta documentació a l'A. de la C. A.

Dels segles XVII al XIX posseïm diversos inventaris de bens del castell i de contractes d'obra de restauracions i reformes fetes en el mateix. Aquests documents palesen les vicisituds i decadència progressiva de l'orde de l'hospital, la qual malgrat tot seguí essent senyora del castell i terme de Barberà fins a la desamortització de Pasqual Madoz a l'any 1855.

El castell en desamortitzar-se va passar a mans de l'estat, el qual per Reial Ordre d'Isabel II de l'any 1858, el cedeix a l'Ajuntament de la vila per a que sigui utilitzat com Escola Pública.

En aquesta situació s'ha mantingut el castell fins el mes de setembre de 1982 que al ser inaugurat l'edifici de les noves escoles , aquell resta tancat i sense ús i en perill de degradació.

És per aquest motiu que per iniciativa de l'ajuntament del poble ha estat creada la Comissió per a la restauració i conservació del Castell de Barberà, com consta en aquest dossier.

ESTAT ACTUAL DE L'EDIFICI

L'edifici actual de l'edifici, després de les successives reconstruccions i adaptacions fetes a partir de la primitiva planta de la segona:

1.- Planta original o inferior, actualment oculta.

Aquesta planta és la que fou remodelada pels templers per a dedicar-la a sagristia, botaries i cuina. Durant el segle passat va ser utilitzada amb finalitats d'entresot procedents del castell. Actualment és la desapareguda en part pel·lícula de la reconstrucció realitzada per iniciativa del poble, mentre les parts restants continuen una bona quantitat de reserves d'aliments començant amb la primitiva planta.

Per descomptar les dues seccions parts que resten d'aquesta planta s'ha de distingir en part i actualment quedant superposada en el terra de l'interior de la primitiva capella, dividida per la part central i deixant dues seccions vint i vint i vint. Aquesta operació permetria en cas de necessitat el desenvolupament del pla terrer, donar accés directe al març des de l'exterior sense necessitat de pujar a la planta primera o noble.

5.- ESTAT ACTUAL DE L'EDIFICI

La planta original o inferior és la que correspon al vestíbul, a les dues cuines, al vestíbul petit i a la cuina d'escala que ocupen la planta primera o noble amb la segona planta, i té una superfície aproximada de 100 metres quadrats.

1.- Planta principal o noble.

Està formada per l'antiga capella amb pati obert, plantat i dependències del primitiu castell templer. La planta és reconstruïda successivament pels hospitalers i labridors amb vivendes dels castells durant el segle passat.

Aquesta planta té dos accessos: el principal és

ESTAT ACTUAL DE L'EDIFICI

L'estat actual de l'edifici després de les successives reconstruccions i adaptacions fetes a partir de la primitiva planta és la següent:

1.- Planta original o inferior, actualment sotans.

Aquesta planta és la que fou remodelada pels templers per a dedicar-la a magatzems, estables i sitges. Durant el segle passat va ser emplenada amb materials d'enderroc procedents del mateix castell. Actualment està desenrunada en part gràcies a unes excavacions realitzades per iniciativa del poble, durant les quals aparegueren una bona quantitat de restes d'elements ornamentals del primitiu castell.

Per desenrunar les dues terceres parts que resten d'aqueixa planta s'ha de corregir en part l'actual grana superposada en el terra de l'interior de la primitiva capella, obrint-la per la part central i deixant dues escales menors a banda i banda. Aqueixa operació permetria -a més de facilitar el desenrunament del pla terrer- donar accés directe al mateix des de l'exterior sense necessitat de pujar a la planta primera o noble.

La superfície d'aquesta planta original o inferior és la que correspon al vestíbul gran, a les dues aules, al vestíbul petit i a la caixa d'escala que comunica la planta primera o nobla amb la segona planta, i té una superfície aproximada de 160 metres quadrats.

2.- Planta principal o nobla.

Està formada per l'antiga capella -avui pati obert-, claustre i dependències del primitiu castell templer. La resta són restauracions successives fetes pels hospitalers i habilitades com vivendes dels mestres durant el segle passat.

Aqueixa planta té dos accessos : el principal és

l'escala sobreposada al terra de l'antiga capella, i està situat a llevant. L'altre accés és a la cara nord de l'edifici i comunica amb l'actual explanada que abans era el pati d'armes del castell.

La superfície coberta d'aquesta planta està formada per: un vestíbul principal; dues sales semblants i paral·leles amb finestres a migdia; un pòrtic o claustre amb accés per l'escala principal; un vestíbul secundari de l'esmentat accés nord; una escala per accedir al pis superior, situada sobre l'antiga sitja de la presó, i un cos d'edifici o apèndix lateral addossat a l'oest, probablement antiga torre que avui conté diversos serveis en semi-sótan.

La totalitat d'aquesta planta nobla, en forma de rectangle aproximat de 25 per 10 metres més un element addossat de base quadrada de 8 per 8 aproximadament. És a dir, un total de 315 metres quadrats aprox.

3.- Planta alta o primera.

Coincideix exactament amb la superfície de la planta nobla, menys el vol de l'antiga capella o actual escala principal d'accés.

Aquesta planta està formada per tres sales paral·leles amb finestres a migdia; una quarta sala perpendicular a les anteriors, amb finestres també a migdia i a llevant i nord; un passadís al nord que comunica les esmentades sales amb l'escala d'accés al pis inferior; una superfície quadrada de l'apèndix esmentat en la descripció de la planta nobla, que actualment conté diversos serveis; i finalment la caixa d'escala i replans.

La superfície total d'aquesta planta és de 250 metres quadrats aprox.

4.- Planta superior o golfes.

L'accés a aquesta planta és per una escaleta que surt del passadís de la planta primera. No figurava tal com és ara en el primitiu castell. Es una construcció

deguda en part a les successives reconstruccions fètes pels hospitalers i a la darrera habilitació del s. XIX per a escola pública.

Perd com la planta primera la superfície o vol de l'antiga capella i també la del cos addossat a l'oest, que forma teulada arran del pla de la golfa. També es perden les superfícies de la caixa d'escala i de la part superior de la sala del costat nord, que són més enlaira des i donen suport a dipòsits d'aigua i mals endressos.

La superfície útil habitable és d'uns 120 metres quadrats aprox.

6.- UN EXEMPLE-PROPOSTA DE RESTAURACIO I REMODELACIO

PROPOSTA DE RESTAURACIÓ i REMODELACIÓ (UN EXEMPLE)

La Comissió proposa la restauració i adaptació de l'edifici del castell per destinar-lo a equipaments culturals de caràcter intercomarcal o interprovincial, però, que en tot cas suposin l'ús i habilitació permanent de totes les dependències de l'edifici.

Algunes de les obres a realitzar foren :

1) Planta original o inferior, actualment sòtans

-obertura d'accés per la graonada existent a llevant, amb la construcció de dues escaletes laterals de comunicació amb la planta principal o noble.

-desenrunament de les superfícies corresponents a les situades sota el vestibul principal, les dues sales i el vestibul secundari, per la seva possible adaptació a aules, biblioteca o petit museu; aprofitament de l'antiga sitja de la presó.

-desenrunament que serà possible per l'accés obert a l'entrada de llevant.

-engrandiment de les obertures que donen a migdia.

2) Planta principal o noble

-obertura del tercer arc i adaptació del pòrtic o claustre per oficina, administració o bé sala de reunió.

-adaptació del vestibul principal per sala d'espera, de reunió, de tertulia o, alternativament, d'administració.

-adaptació de les dues sales paral·leles per a dedicar-les a aules, amb entrada pel vestibul secundari i comunicades entre sí.

-adaptació del vestibul secundari i canvi de direcció de l'escala traslladant l'accés i sentit de gir actual.

-creació d'un passadís que comuniqui amb els lavabos i waters d'aquesta planta i per l'interior amb el magatzem.

-construcció de lavabos i waters i remodelació del magatzem.

3) Planta alta o primera

-remodelació del passadís de distribució que dóna accés a la cuina, al menjador i als dormitoris, a fi i afecte que tot ell quedi en el mateix pla.

-construcció d'una cuina office amb comunicació, mitjantsant monta-càrregues amb el magatzem situat a sota.

-adaptació de la sala veïna a la cuina office per destinar-la a menjador.

-adaptació d'una de les dues sales que té façana a migdia i de la sala perpendicular amb façana nord, per destinar-les a dormitoris.

-adaptació de la sala restant, amb façana a migdia i a la graonada d'accés, per habilitar-la a dues sales de bany amb dutxes, waters i lavabos.

-adaptació i modificació de l'escala que comunica amb les golfes.

4) Planta superior o golfes

-remodelació de les superfícies destinades a dipòsits d'aigua i mals endressos.

-construcció d'una vivenda amb els següents espais:

- . galeria llotja a la façana nord.
- . galeria estenedor de roba i safareig, i rebost a la façana sud.

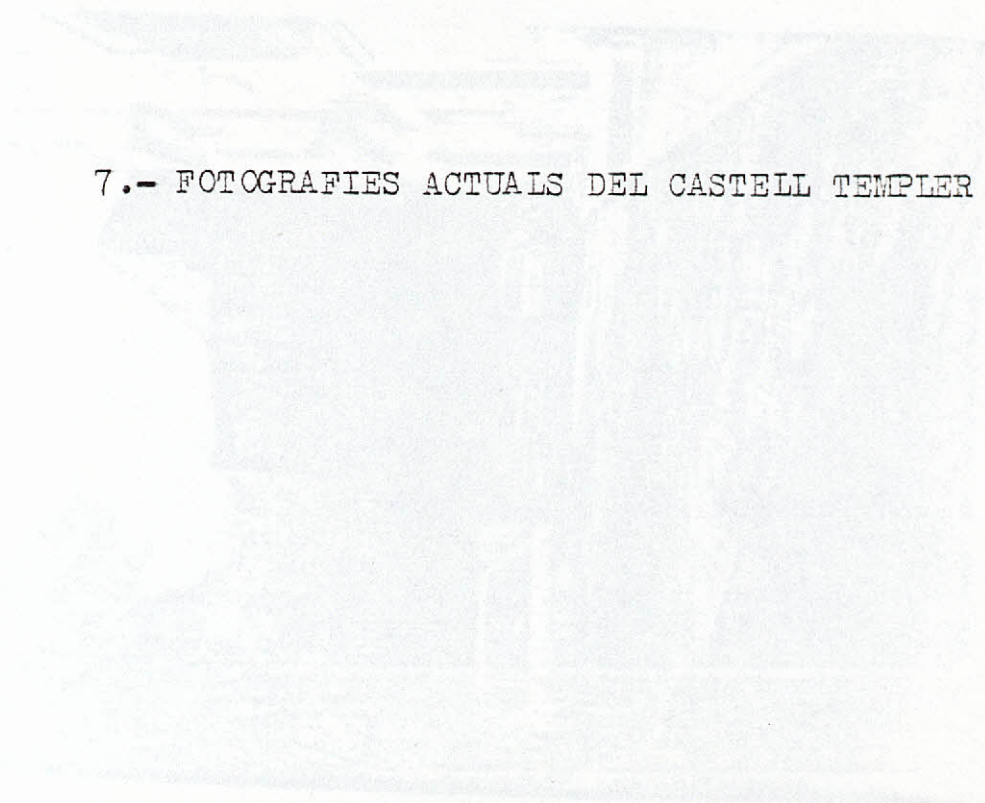
- . distribució de la resta de la superfície útil per formar una vivenda amb dues cambres, menjador, cuina, bany i vestíbul repartidor.

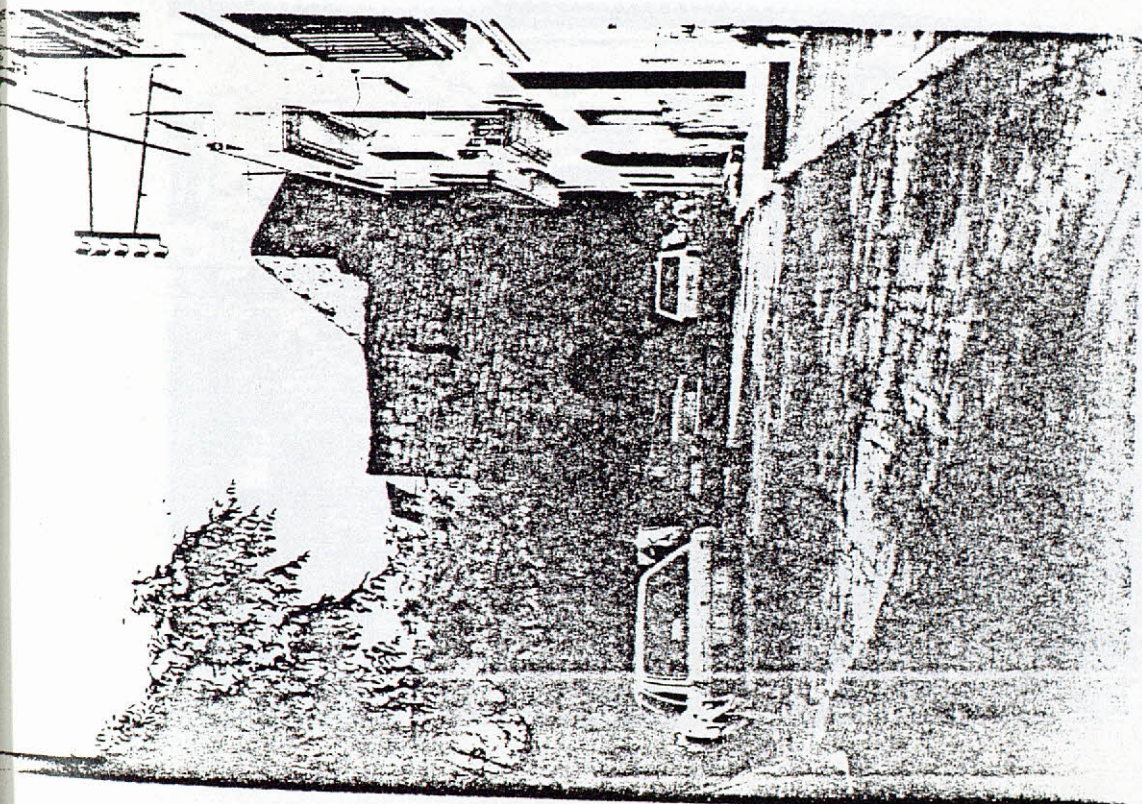
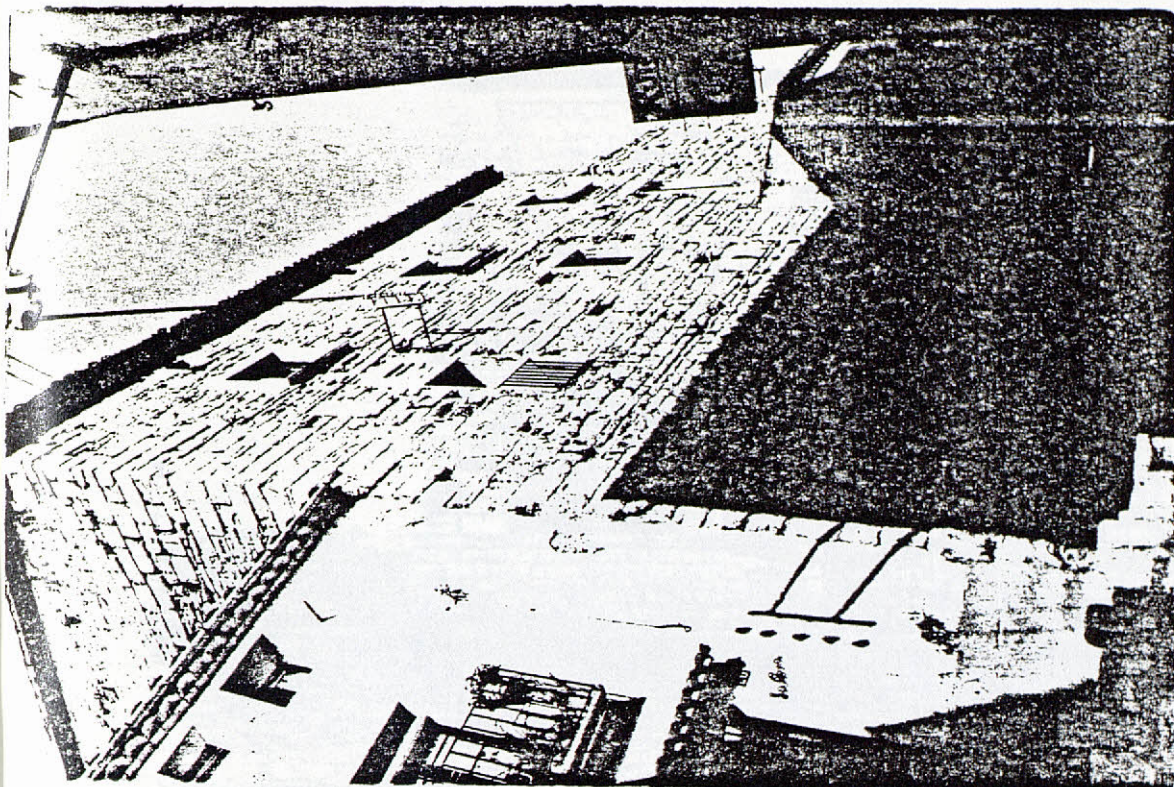
- . refer la teulada.

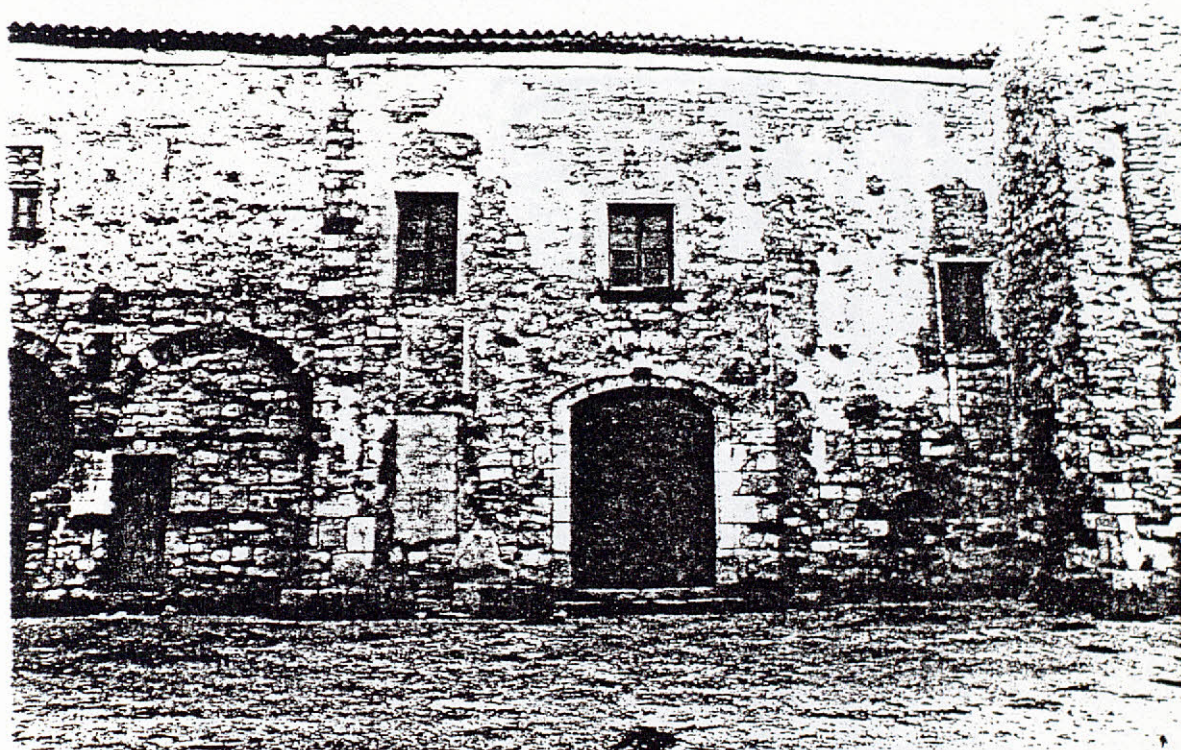
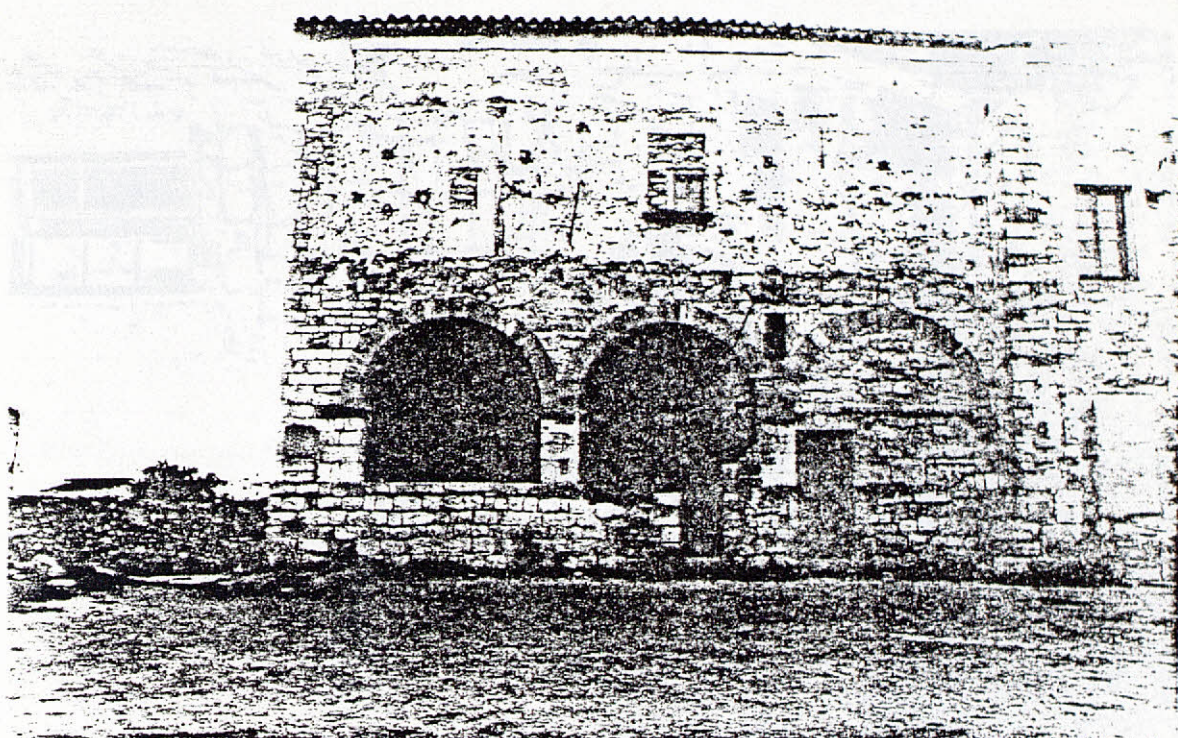
5) Obres generals: envans, enguixat, enrejolat, arrebossat, fusteria, etc.

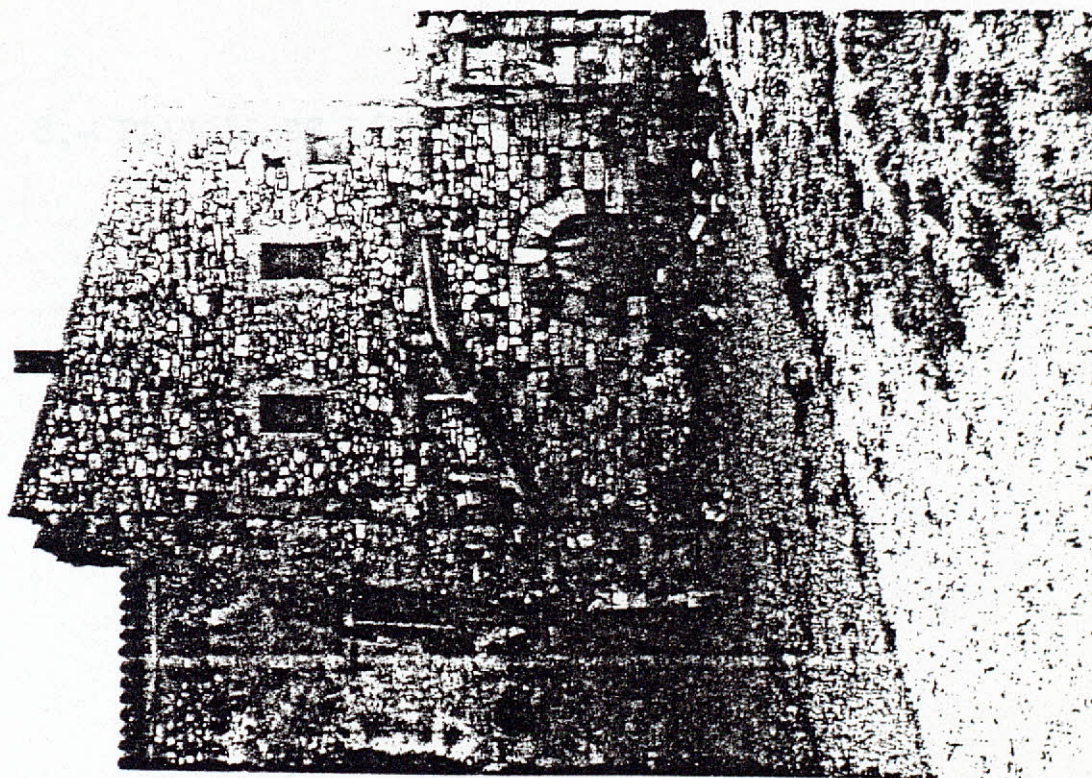
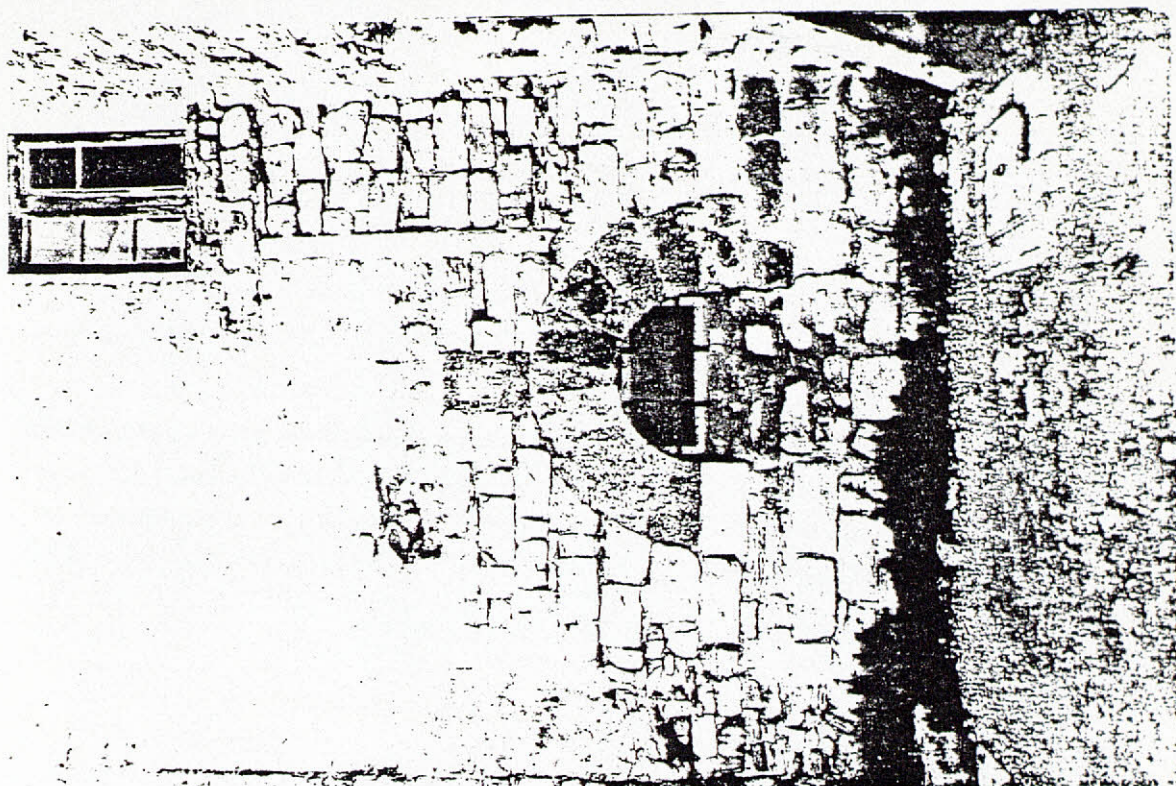

7.- FOTOGRAFIES ACTUALS DEL CASTELL TEMPLER

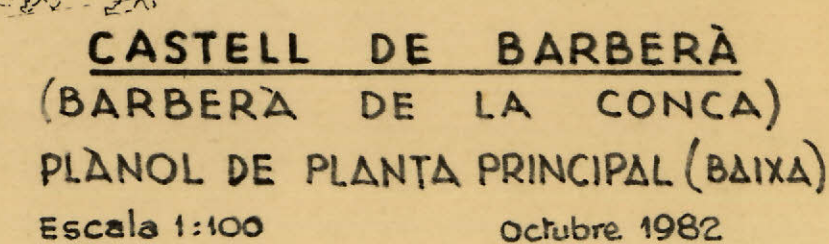

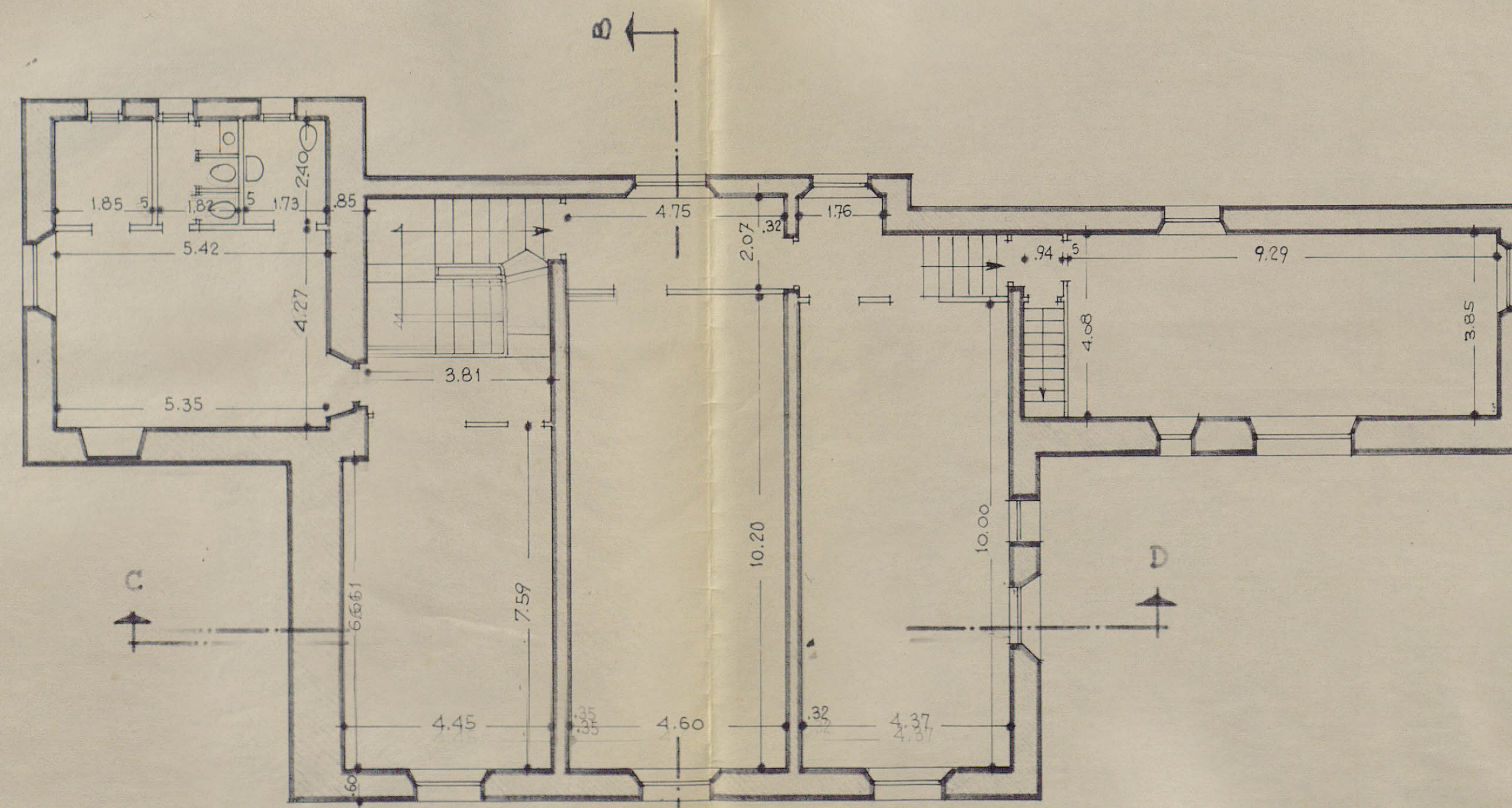
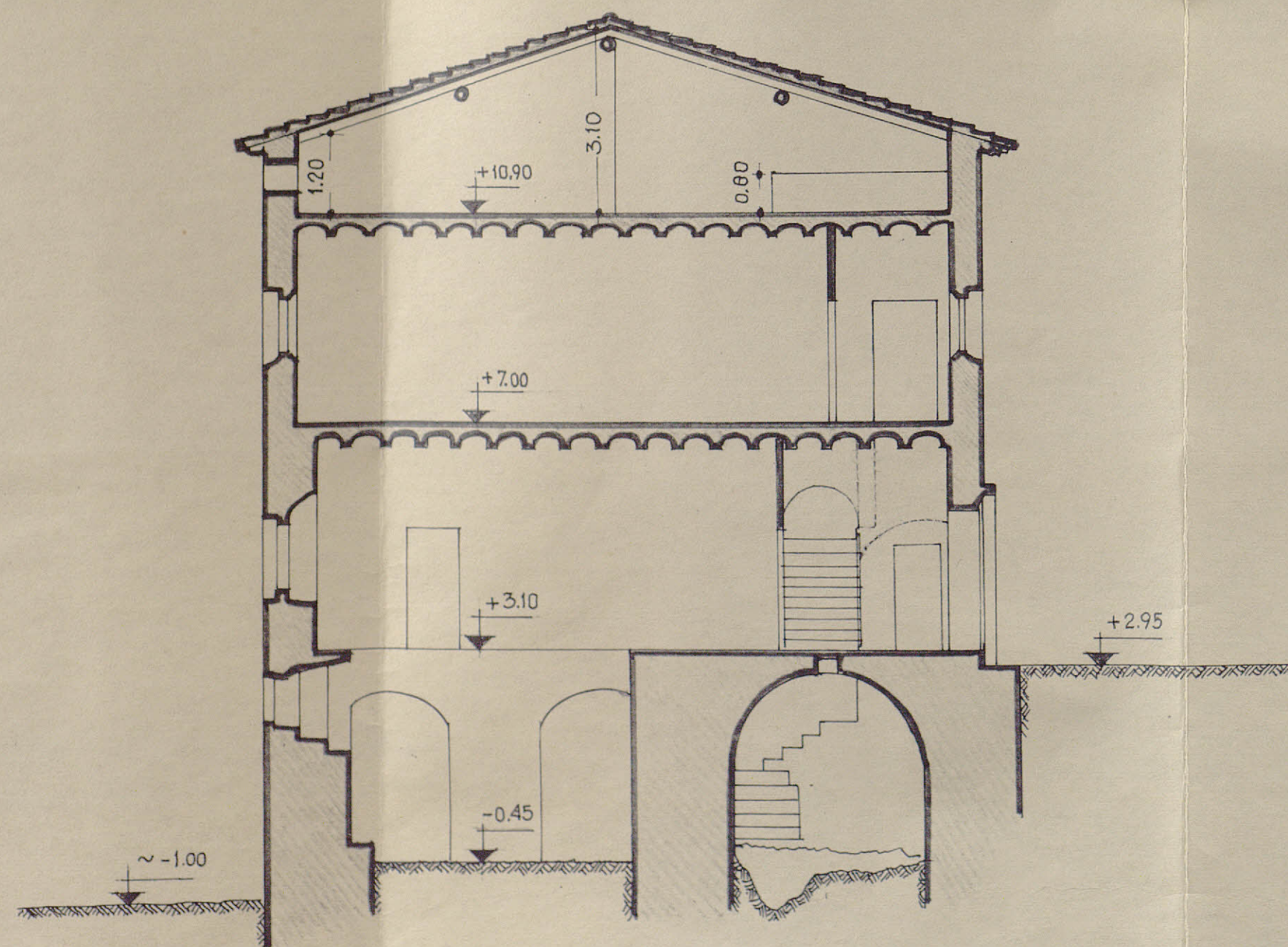
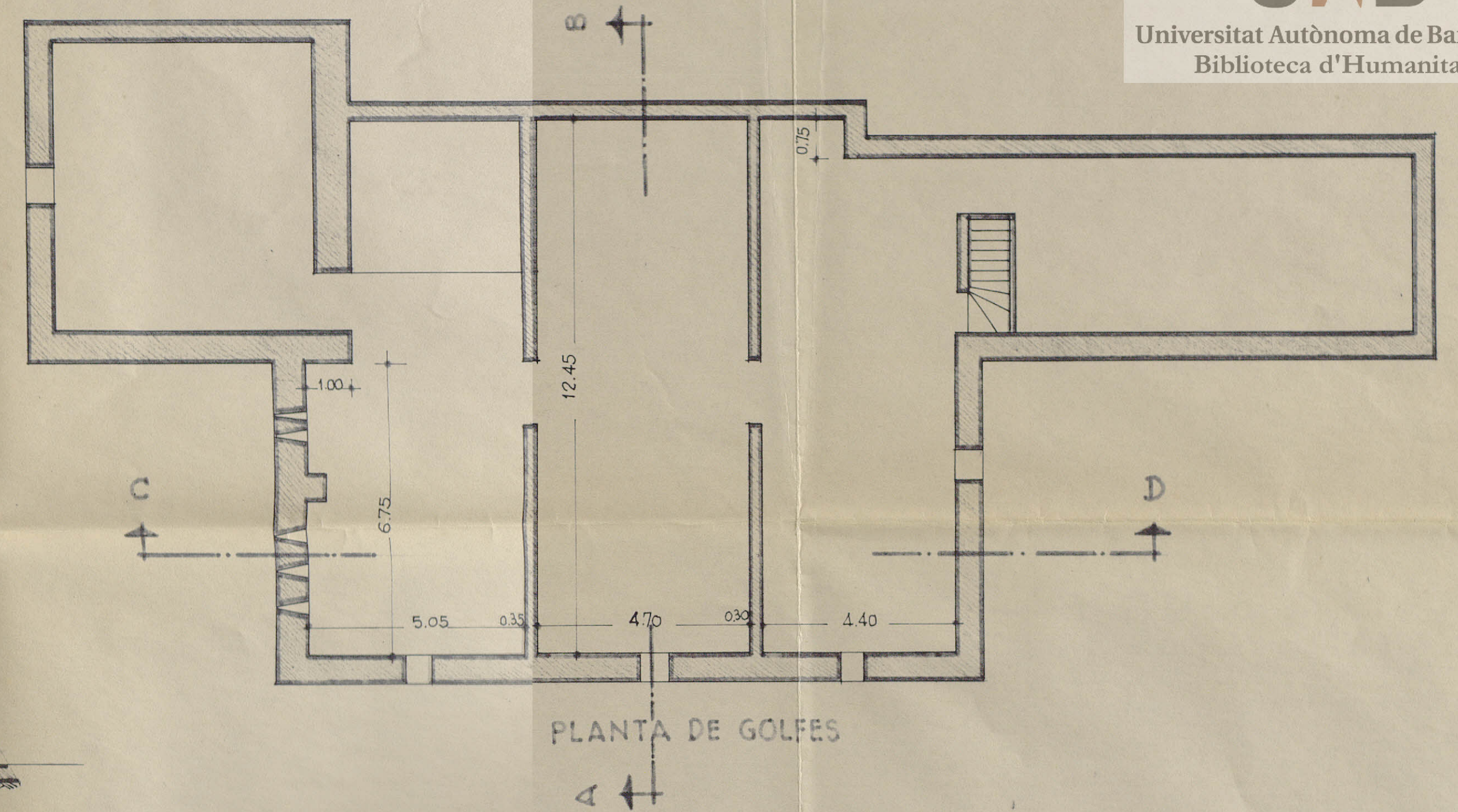
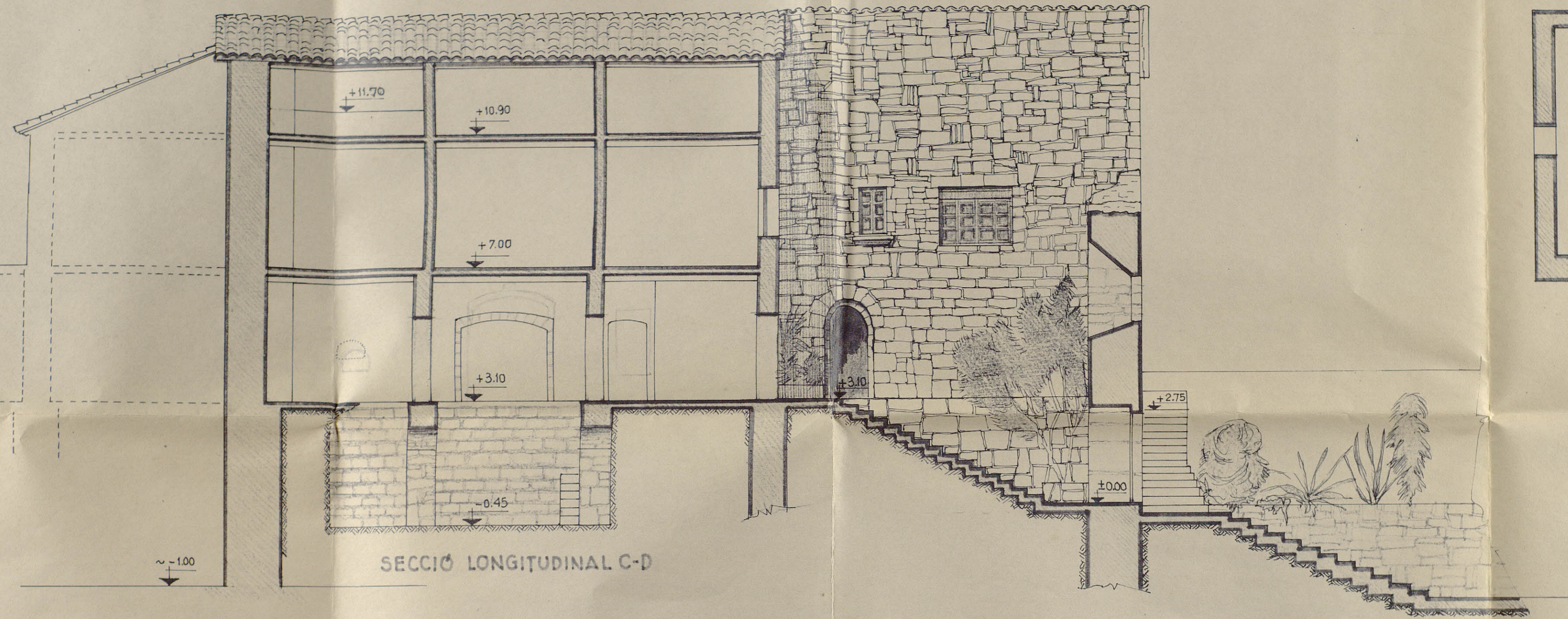

8.- PLANOIS DE L'ESTAT ACTUAL DE L'EDIFICI

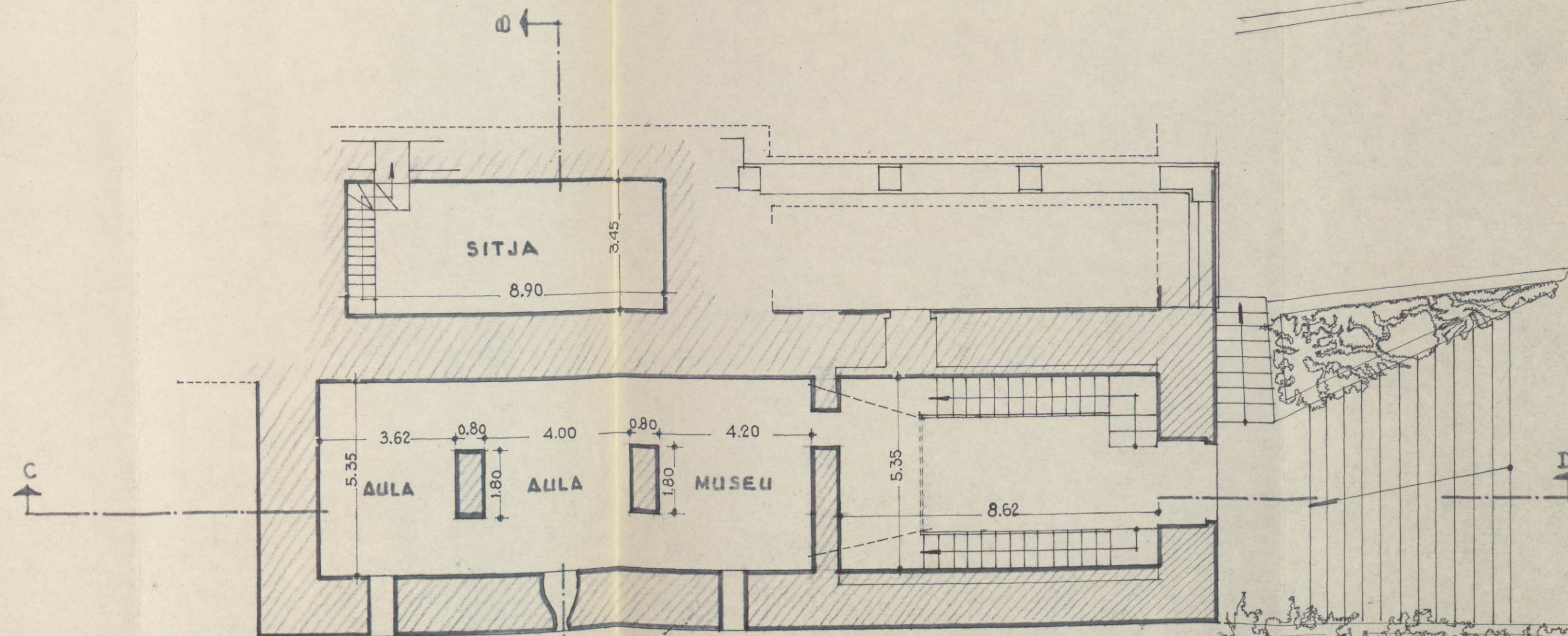
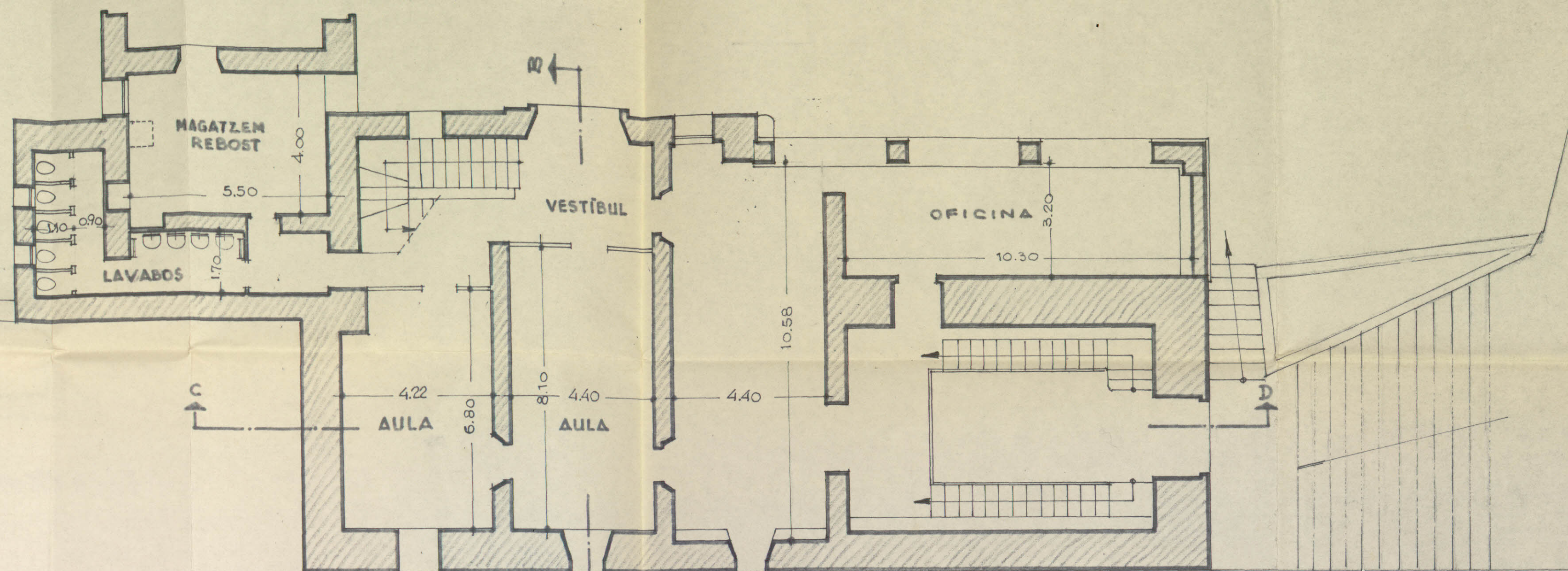

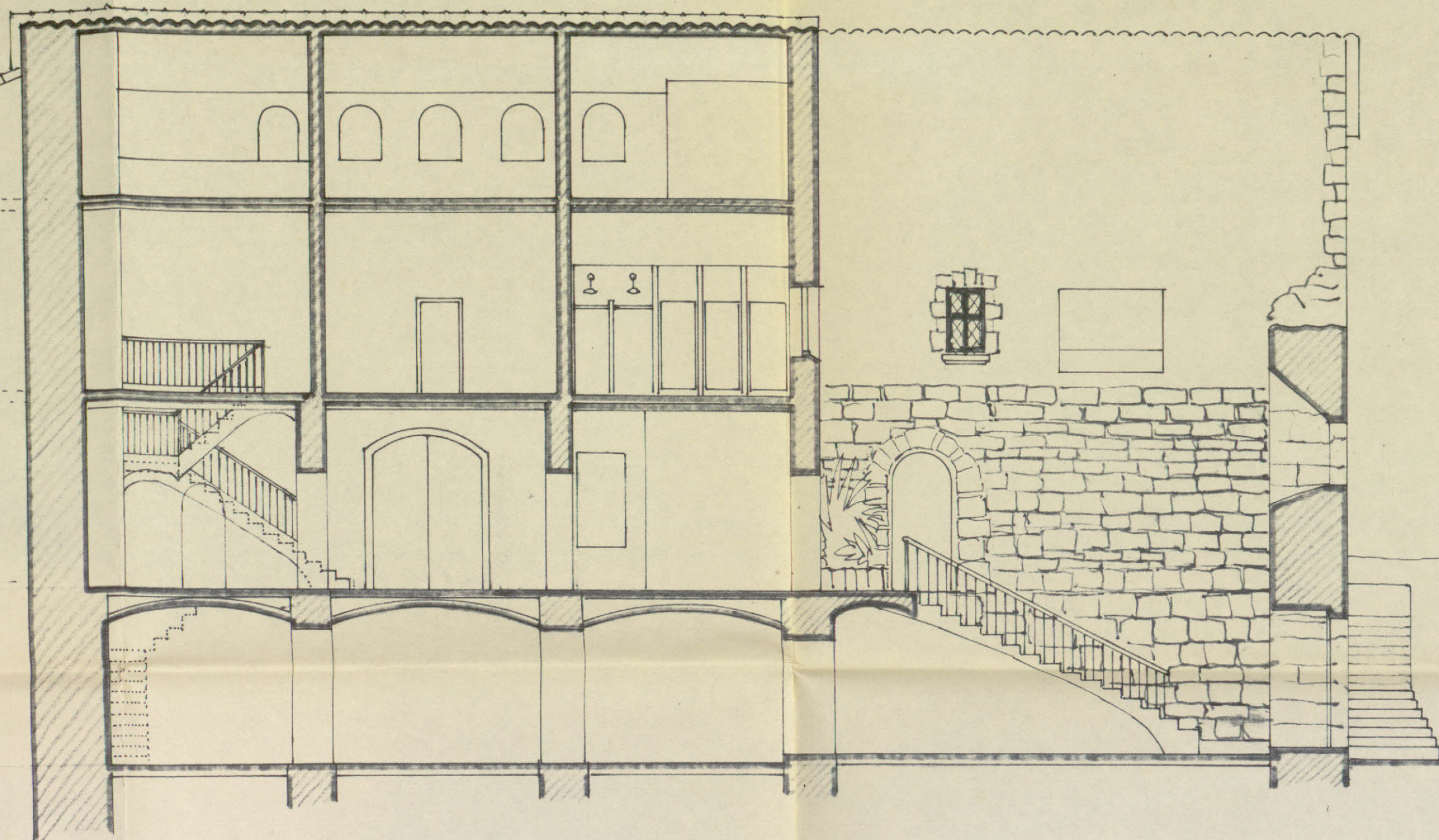
9.- PLANOLS D'UN EXEMPLE-PROPOSTA DE RESTAURACIO
I REMODELACIO DEL CASTELL

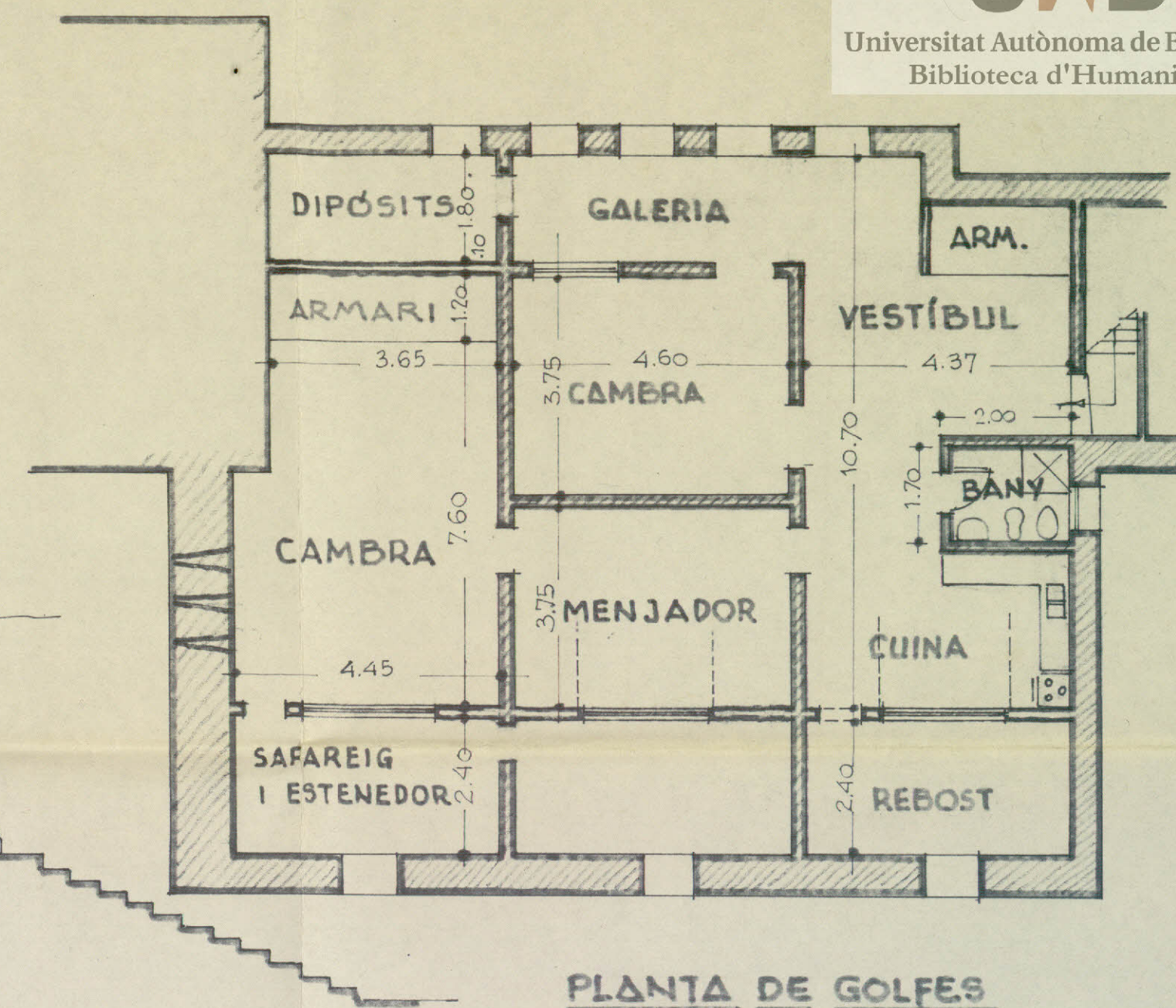
SECCIÓ TRANSVERSAL A-B

PLANTA ALTA

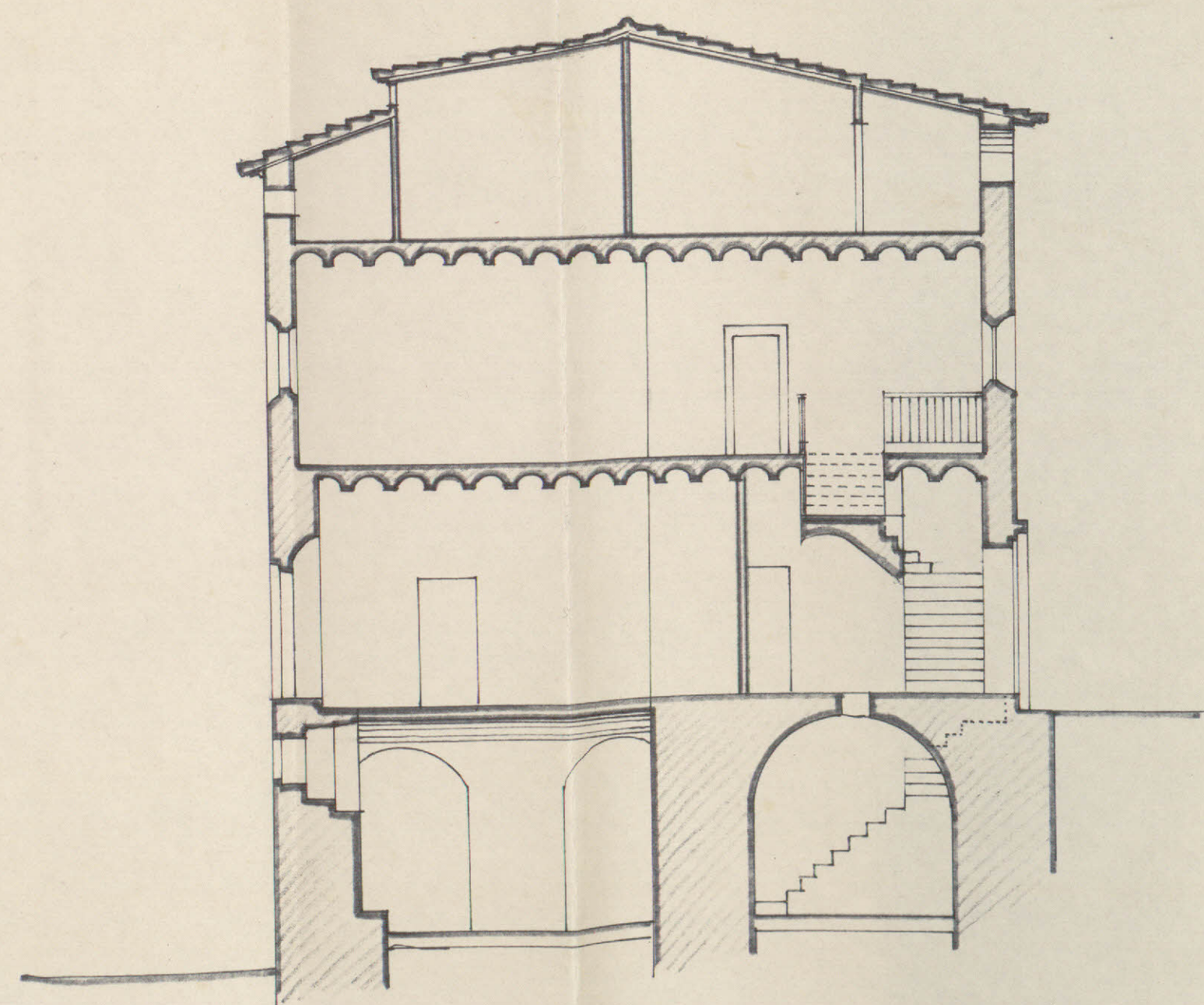

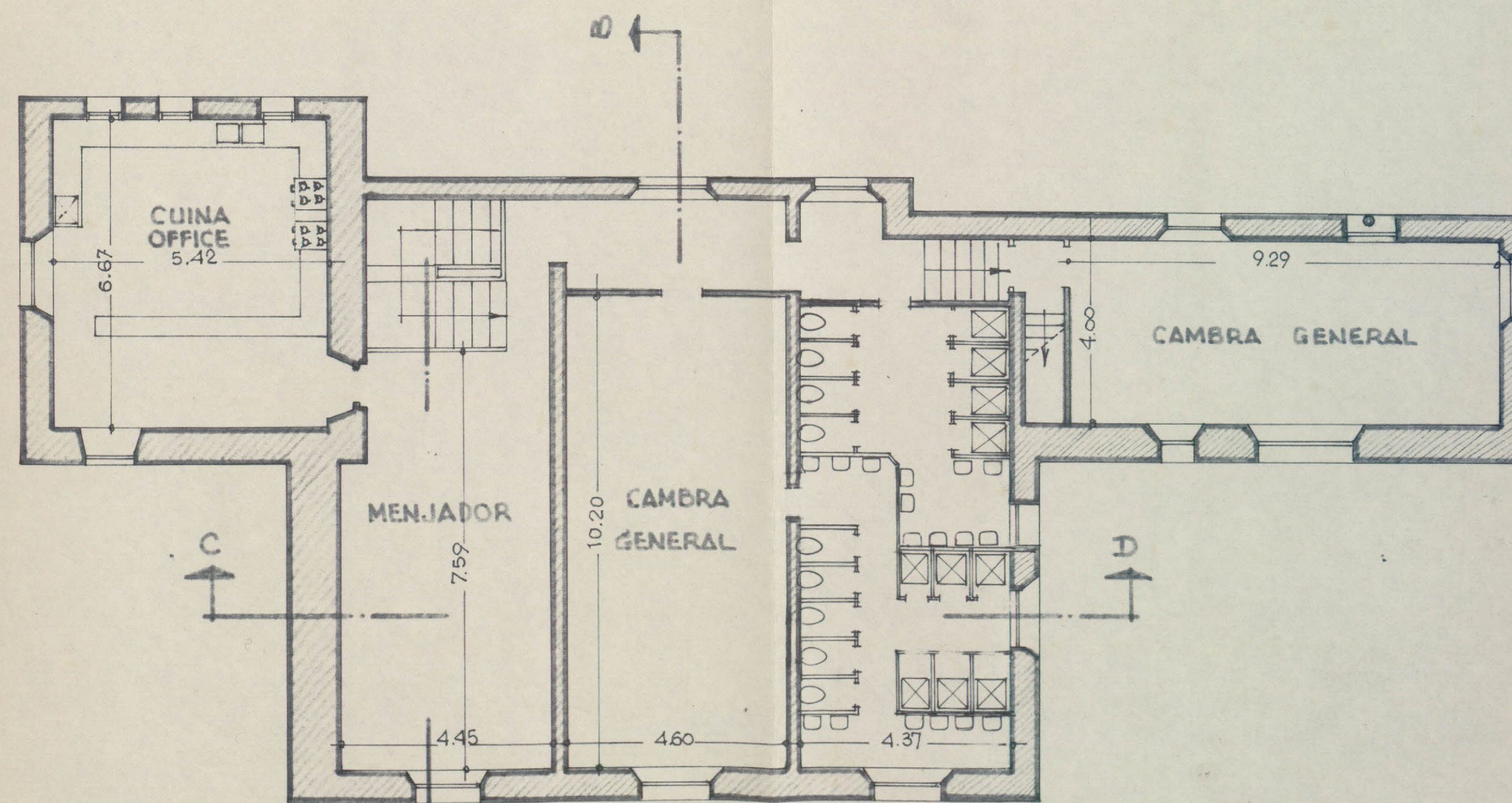
SECCIÓ LONGITUDINAL C-D

PLANTA DE GOLFES

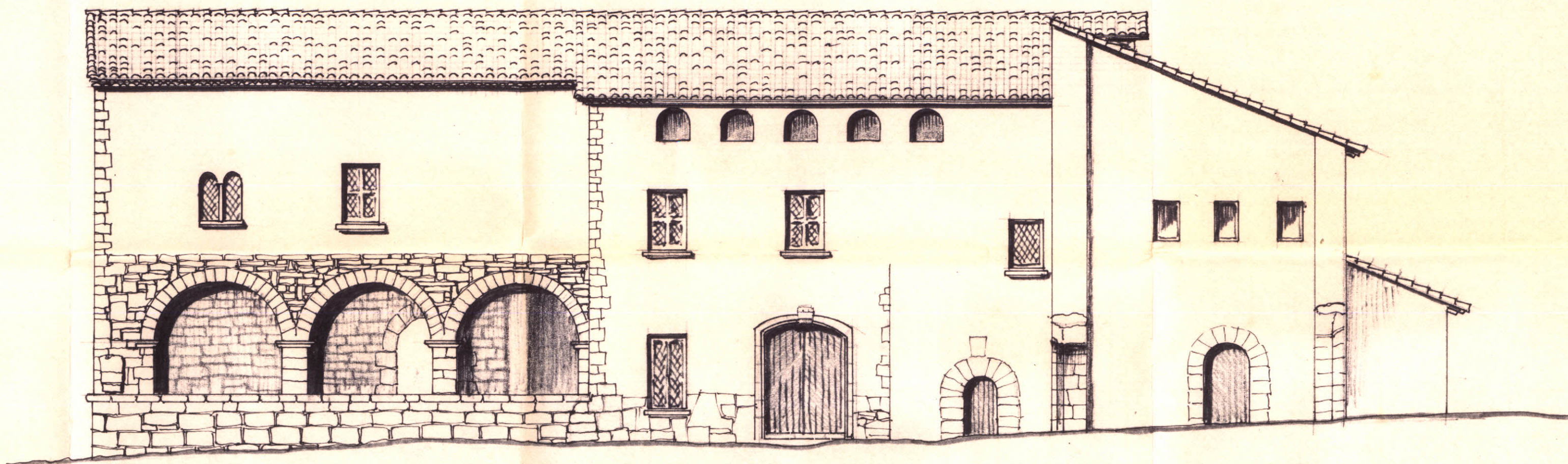

SECCIÓ TRANSVERSAL A-B

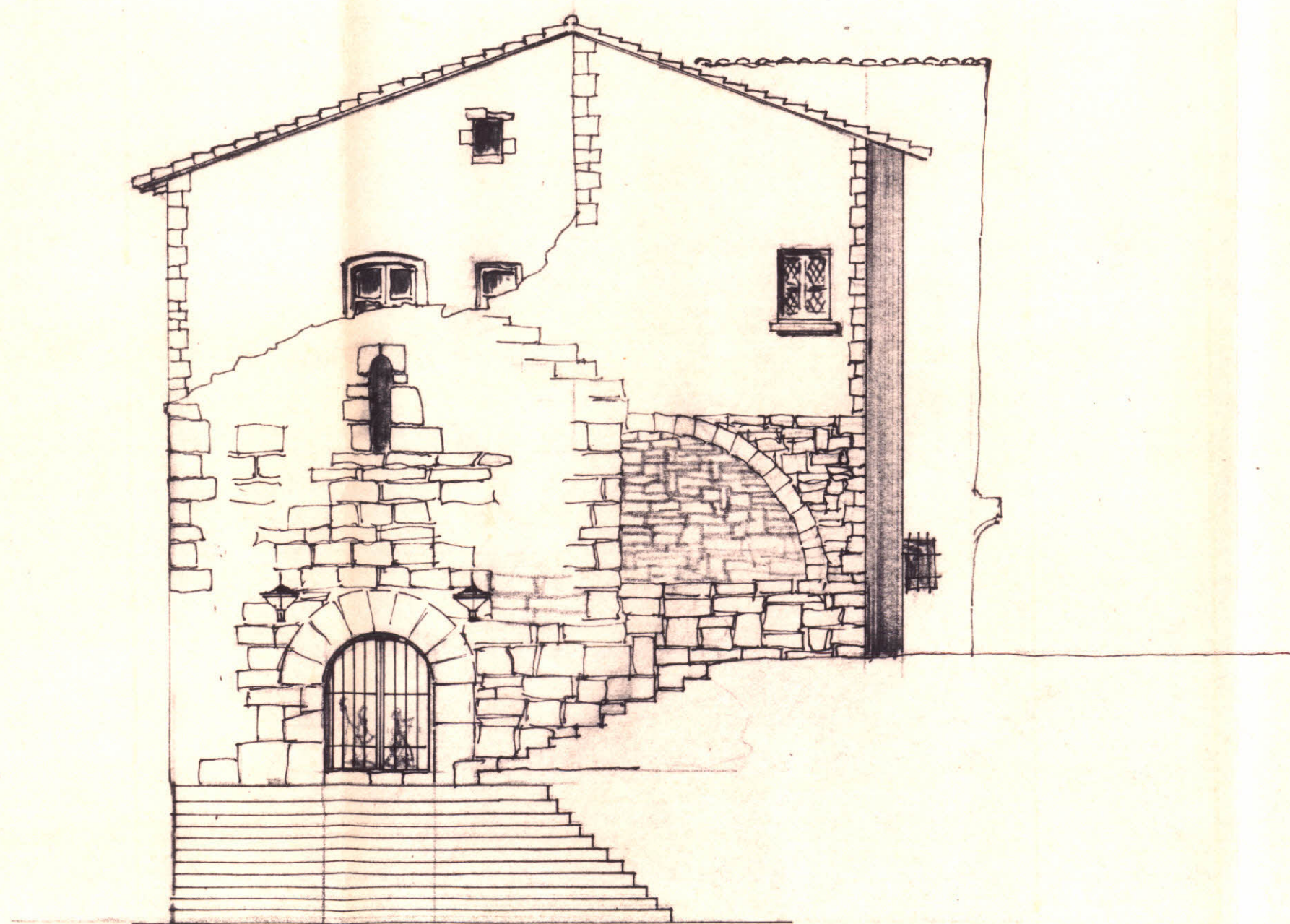

PLANTA ALTA

CASTELL DE BARBERÀ
(BARBERÀ DE LA CONCA)
PROPOSTA
ESCALA 1:100

FAÇANA a TRAMONTANA

FAÇANA a SOLIXENT

CASTELL DE BARBERÀ
(BARBERÀ DE LA CONCA)
PROPOSTA
ESCALA 1:100